

SPIRA VERONIKA

POLITIKA, OKTATÁSPOLITIKA

II. FEJEZET

NEMZETI ALAPTANTERV

Megjegyzések a II. fejezethez

Ebben a fejezetben a **Nemzeti Alaptanterv** magyar nyelv és irodalom fejezetének két változata olvasható, amelyeknek szerzője, illetve szerzőtársa voltam. Az egyiket az **Eötvös József Szabadelvű Pedagógiai Társaság** készítette 2001-2002-ben, a másikat az **Oktatási Minisztérium** tette közzé **NAT 2003** címmel.

Az **Eötvös József Szabadelvű Pedagógiai Társaság**, amelynek alapító tagja voltam, úgy döntött, hogy mivel a FIDESZ-kormány (1998-2002) nem teljesíti törvényi kötelezettségét, és nem végzi el az 1998-ban elfogadott NAT-nak a jogszabályok által előírt **három évenkénti revízióját**, a Társaság, mint civil szervezet, javaslatot tesz a felülvizsgálat egy lehetséges irányára, változatára.

Így készült el **Báthory Zoltánnak**, a '98-as NAT irányítójának kezdeményezésére 2002-ben az **Eötvös-NAT**, amelynek **magyar nyelv és irodalom fejezetét én írtam**. A Társaság által szervezett szakmai vita során többen – külső szakértők – kifogásolták, hogy nem szerepel benne még csak utalás sem konkrét „tananyag”-ra, **egyetlen költő, író neve, egyetlen mű címe sincs** megemlítve benne. Ez persze nem az én légből kapott radikalizmusomnak volt köszönhető, hanem évek tapasztalatainak, amelyet **a nyugat-európai oktatást tanulmányozva** szereztem. Jól emlékeztem arra, hogy mekkora országos felzúdulást keltett, amikor a **Thatcher kormány** reformja idején az alaptanterv a *Bibliát* és *Shakespeare-t* megemlítette mint kötelező tananyagot. Hangos volt a közvélemény attól, **mit képzelsz a politika, hogy szakmai kérdésekbe avatkozik**. A követelmények megállapítása **állami feladat** (követelményeken a készségek, képességek, kompetenciák fejlesztését és a műveltségi területek meghatározását értve), de **az út a célhoz olyan szakmai kérdés, amely az intézmények, munkaközösségek, tanárok, iskolahasználók kompetenciája**.

Hasonlókat tapasztaltam **Hollandiában** is végigolvasva nemcsak az állami, de a nagyobb egyházi közösségek alaptanterveit is. Egyikben sem volt még csak utalás sem konkrét szerzőkre, művekre, csupán a kompetenciák fejlesztésének követelményeire, korosztályokra, évekre, műveltségi területekre lebontva.

Az volt az álláspontom, hogy mivel az Eötvös-társaság civil szervezet, NAT-koncepciójában bátran követheti a meggyőződését.

2002-ben **kormányváltás** történt. Elkezdődött a **NAT** elmaradt **revíziója**. Létrejött a **NAT-bizottság**, kinevezték a projektigazgatót, a **szerkesztőbizottságot**, felkérték az egyes **szakmai műhelyek** tagjait és vezetőit. **A magyar nyelv és irodalom szakmai műhely egyik vezetője lettem** a Társaság képviselőjében, a másik *Palkó Gábor*, az ELTE magyar módszertani csoportjának munkatársa. Tagjai valamennyien a középiskolai magyartanítás kiváló képviselői, illetve a módszertan egyetemi oktatói, mint *Arató László*, *Cserhalmi Zsuzsa*, *Fenyő D. György*, *Kugler Nóra*, *Pála Károly*.

A fejezetünk el is készült, és **ebbe a változatba sem került bele lexikális tudáselemeket felsoroló lista**. Mivel azonban a közoktatásról nagyon különbözően gondolkodó szakértők voltunk, nem volt könnyű konszenzusra jutnunk. Sajnos rajtam és Kugler Nórán kívül mindenki **elitista, akadémiai műveltséget védő álláspontot** képviselt, így kemény vitáink voltak. A szöveg végül nem tükrözte a felfogásomat, mivel azonban sikerült elérnem, hogy

szereket és műveket ne említsen a dokumentum, valamint itt-ott puhítsunk a túlzottan irodalom- és nyelvtudóskodó megfogalmazáson, végül közös nevezőre jutottunk. Ebben része volt *Liskó Ilonának* is, aki egy alkalommal részt vett a munkánkban, és arra hívta fel a tisztelt grémium figyelmét, hogy legalább 16 éves korig vegyük figyelembe, hogy **a közoktatásba beletartoznak a szakiskolák diákjai is. Elitista barátaink őket sem rekeszthetik ki a Nemzeti Alaptantervből.** Bárcsak végig velünk dolgozott volna!

Végül a 243/2003 (XII.17) számú Kormányrendelet mellékleteként napvilágot látott 2004-ben a NAT-revízió. Konceptiójában valóban **korszerű és európai** volt. A **kulcskompetenciák** fejlesztésére tette a hangsúlyt. Nem tantárgyakban, hanem **műveltségi területekben** gondolkodott. **Teret engedett a többszintű döntéseknek.** Lehetővé tette a megadott keretek között a fenntartók (helyi önkormányzatok), az intézmények, a munkaközösségek, a tanárok számára, hogy a maguk kompetenciája körében olyanná alakítsák a helyi oktatást, amely figyelembe veszi a **helyi igényeket, a diákok személyiségállapotát, az iskolahasználók elvárásait, miközben eleget tesznek az állami követelményeknek.**

Szétverése éppen most folyik (a 2007-es NAT-felülvizsgálat eredményeivel együtt, amely már beépítette az **Európai Unió által elfogadott nyolc kulcskompetencia átvezetését** is a hazai szabályozásba¹) a közoktatás jelentős részének államosításával, illetve egyházi kézre adásával, a közoktatási törvény visszafordításával a kora 70-es évek állapotaihoz, a központosított oktatásirányításhoz. **A modernizáció, az európai és a világtendenciákhoz közelítés folyamatának vége.** Megszűnnek a helyi tantervek, helyettük kötelezően választható központi kerettantervek kora tér vissza, maximum 10%-nyi eltérés lehetőségével. Visszatérünk ... hova is? Már Ázsiát sem mondhatunk Adyval, sőt már Balkánt sem.

Spira Veronika
2012. január

TARTALOMJEGYZÉK

¹ *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (2006/962/EC)*

Megjegyzések a II. fejezethez

Az Eötvös Loránd Szabadelvű Pedagógiai Társaság NAT 2002 tervezete. Magyar nyelv és irodalom fejezet

Nemzeti Alaptanterv 2003. Oktatási Minisztérium 2004. A Magyar nyelv és irodalom fejezet társszerzője (18-37.o.), a NAT Operatív Bizottság tagja

KÉPJEGYZÉK, ILLUSZTRÁCIÓK

- 1. Az Eötvös József Szabadelvű Pedagógiai Társaság NAT 2002 Tervezete – címlap, szerkesztők, tartalomjegyzék**
- 2. Nemzeti Alaptanterv 2003 OM – címlap, készítőik, szakmai műhelyek**
- 3. Báthory Zoltán, a NAT szakmai irányítója**

NEMZETI ALAPTANTERV

**Az Eötvös József Szabadelvű Pedagógiai Társaság NAT 2002 Tervezete.
Magyar nyelv és irodalom c. fejezet (szerző)**

**Megjelent: Új Pedagógiai Szemle 2002. december
Melléklet 17-25.o.**

Hon- és népismeret
Kapcsolódás Európához és a nagyvilághoz
Környezeti nevelés
Információs és kommunikációs kultúra
Testi és lelki egészség
Tanulás
Pályaorientáció

NAT – 2002
Vitaanyag

Magyar nyelv és irodalom
Élő idegen nyelv
Matematika
Ember és társadalom
Ember és természet
Földünk és környezetünk
Művészetek
Informatika
Életvitel és gyakorlati ismeretek
Testnevelés és sport

Eötvös József Szabadelvű Pedagógiai Társaság
Budapest, 2002. szeptember

Szerkesztették
Báthory Zoltán, Perjés István, Vass Vilmos

Lektorálta
Ballér Endre

Készült a Soros Alapítvány támogatásával

Tartalom

Bevezető	5
A műveltségi területek közös követelményei (keresztlantervek)	11
Műveltségi területek	
Magyar nyelv és irodalom – Kissné Spira Veronika	17
Élő idegen nyelv – Árva Valéria	27
Matematika – Szendrei Julianna	33
Ember és társadalom – Knausz Imre	47
Ember és természet – Nahalka István	59
Földünk és környezetünk – Rozsáli Oszkár	75
Művészetek – Bodóczy István	79
Informatika – Böczén Csaba	91
Életvitel és gyakorlati ismeretek – Gaul Emil	97
Testnevelés és sport – Partí Zoltán	105

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

Az **anyanyelv** sokoldalú és árnyalt ismerete minden nevelés, oktatás, tanulás, ismetszerzés alapja. A nyelv kultúrát közvetít, lehetővé teszi értékek megismerését, az értelmi képességek fejlődését, a társas kapcsolatok kialakulását, az emberek közti kommunikációt. Fontos eszköze a gondolkodás és a személyiség fejlesztésének, és elengedhetetlen feltétele a társadalomba való beilleszkedésnek is. Az anyanyelv biztos tudása teszi lehetővé a részvételt és az együttműködést a társadalom kisebb-nagyobb közösségeiben. A nyelv a legfőbb eszköze az önkifejezésnek, az önálló vélemény kialakításának és kifejezésének, jelentős szerepe van a felelősségérzet kialakulásában, a szocializációban. Az állampolgárok megfelelő szintű anyanyelvi tudása sarkköve egy társadalom belső kohéziójának, a demokrácia működésének, a demokratikus jogok gyakorlásának. Az anyanyelvi készségek birtoklásának meghatározó szerepe van a társadalom értékeinek megismerésében, gyakorlásában és védelmében.

Az anyanyelvi képzés meghatározóan hat a többi műveltségi terület tanítására, elsajátítására. Ugyanakkor az anyanyelvi nevelés minden tantárgyban szerepet kap, fejlesztése minden műveltségi terület feladata.

Az anyanyelv és irodalom mint műveltségi terület legfőbb feladata, hogy a diákok birtokában legyenek a tanulás legfőbb eszközének és előfeltételének, a nyelvnek. Az **anyanyelvi nevelés** alapvető feladata az anyanyelvi kompetencia fejlesztése oly módon, hogy a tanulók életkoruknak megfelelő szinten birtokolják a szóbeli és írásbeli kommunikáció képességét, tudjanak önállóan és másokkal együttműködve ismereteket szerezni különböző információhordozók üzeneteinek megértése révén (e tekintetben az anyanyelvi nevelés céljai találkoznak az “Informatika” műveltségi terület célkitűzéseivel). Képesek legyenek az üzenetek tartalmi és nyelvi aspektusát kritikailag egymástól elválasztani, az üzenet lényegét megérteni, értelmezni és véleményt formálni annak igazságtartalmáról. Képesek legyenek maguk is adekvát üzeneteket megfogalmazni figyelembe véve a beszédhelyzetet és a hallgatóság igényeit. Megismerjék anyanyelvüket mint rendszert, annak jelenét és múltját.

Az anyanyelv és **irodalom** elválaszthatatlan egységet alkot. Az irodalom megismerése összeköti a múltat a jelennel, biztosítja a kultúra folytonosságát, segíti az egyént kulturális önazonosságának kialakulásában. Meghatározó szerepe van az érzelmi élet, a kreativitás, az esztétikai érzék fejlesztésében, az emberi és társadalmi problémák megértésében, átélésében, a saját és mások kultúrájának megismerésében és tiszteletében. Mindebben szoros szálak fűzik a “Művészetek” és az “Ember és társadalom” műveltségi területek tartalmához és céljaihoz.

Az **irodalmi nevelésnek** a fenti célokon túl feladata az olvasási kedv felkeltése, az irodalom mint művészet, mint az emberi kommunikáció sajátos formájának, közlésformáinak, kifejezési módjainak megismertetése, megszerettetése. Az irodalom tanulása részévé teszi a tanulókat a kulturális örökségnek, képessé teszi az értékek felismerésére, megtapasztaltatja az esztétikai élményt, fejleszti az érzelmi életet, az empátiát, segít megérteni az emberi, társadalmi problémákat, felismerni az egyedi élményekben, tapasztalatokban az általános emberit. Lehetőséget teremt az ön- és emberismeret, a képzelet, a kreativitás és a kritikai gondolkodás fejlesztésére.

(Megjegyzés: a kisebbségi iskolákban a diákok a nemzetiségi anyanyelvet és irodalmat tanulják külön program szerint)

1-6. évfolyam

7-10. évfolyam

I. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

A társas-társadalmi együttműködéshez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A kulturált, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. A nem nyelvi kommunikáció formálása, a másik ember megértését és az önkifejezést elősegítő kommunikáció kialakítása, továbbfejlesztése. A beszédkészség fejlesztése és a szóbeli szövegek megértése egyúttal az önismeret, az önbecsülés és mások személyiségének, véleményének megbecsülésére is nevel.

- | | |
|--|--|
| a) Gondolatok, információk, vélemények egyszerű, érthető és magabiztos közlése a beszédhelyzetnek megfelelően .
A nyelvhelyességi és nyelvtani ismeretek alkalmazása a beszédben. | A) A beszédhelyzet összetevőinek pontos felismerése, alkalmazkodás a szituációhoz, a beszélgetőpartnerhez, a témához.
Önismereten alapuló magabiztos fellépés. |
| b) A szóhasználat, a kiejtés és a gesztusok (testbeszéd) összehangolása a beszédhelyzettel. | B) A szóhasználat, az intonáció és a gesztusok összehangolt alkalmazása a kommunikációs helyzetben. Ezek megértése (dekódolása)
a tömegkommunikáció, a film, a színház területén. |
| c) Figyelem a kortárs és a felnőtt beszélgetőtársra. Az üzenet lényegének, érzelmi tartalmának megértése, rövid, szóbeli összefoglalása. | C) A másik ember közléseinek egyre pontosabb felfogása a mindennapi élethelyzetekben, illetve látott, hallott, megjelenített dialógusokban. |
| d) Kérdések, válaszok határozott és egyértelmű megfogalmazásának képessége, a hallottak kiegészítése. Együttműködés a társakkal a beszélgetésben, feladatmegoldásban. | D) Beszédpartnerrel való együttműködés, érvelés, cáfolat, érvek felkutatása, rendszerezése, álláspont, vélemény kialakítása, továbbfejlesztése. |
| e) Mindennapi élmények, olvasmányok tartalmának összefüggő elmondása például időrendben, logikai rendben, a hallgatósághoz alkalmazkodva, önbizalommal, a jó fellépésre és a megalapozott önértékelésre alapozva | E) A különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése például a szándék, a hatáskeltés szempontjából. Ideértve a tömegkommunikáció ismert műfajait is. |

- f) Részvétel a tanulócsoporthban folyó beszélgetésben, vitában. Saját álláspont témának, helyzetnek megfelelő előadása, megvédésének képessége. Mások véleményének meghallgatása, megértése, tömör reprodukálása.
- g) Helyes hangképzés, beszédleghzés és hangsúlyozás.
- h) Ismert szövegek megjelenítése dramatikus játékkal. Memoriter (költemények, prózai szövegek szöveghű ismerete)
- F) Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. Az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete. Adott esetben rövid rekonstrukciója. A saját vélemény megvédése vagy korrekciója. Képesség kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldására, manipulációs szándék, téves ítéletek felismerése.
- G) A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát kifejező kiejtés mód eszközeinek biztonságos alkalmazása (helyes hangképzés, a mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő alkalmazása)
- H) Memoriter szöveghű tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel.

2. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, az európai és magyar kultúrában hagyományos alapvető szövegtípusok elsajátítása. A kreatív írás, az önkifejezés, az egyéni stílus kialakítása és fejlesztése, esztétikus íráskép, olvasható betűformák az életkornak megfelelő írássebességgel, és az anyanyelvi normákat követő helyesírással.

- a) A tanulási igényeknek megfelelő tempójú és rendezettségű írásmód.
- A) Olvasható, esztétikus, jó tempójú egyéni írásmód.
- ###
- b) Szövegalkotási képesség különböző szövegtípusokban és műfajokban. Személyes és olvasmányélmények megfogalmazása pl. a leírás, elbeszélés, a jellemzés, a vélemény, az ismertetés műfajában.
- B) Nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási biztonság az írásbeli szövegalkotásban. A helyesírás értelemtükröztető szerepének megértése és tudatos alkalmazása.
- c) Az önkifejezés, a kreativitás képessége különböző műfajokban pl. rímes játékok, szövegek átírása, dramatizálás.
- C) Gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezése különböző műfajokban és nézőpontokból.

d) Nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek alkalmazása a fogalmazásokban.

D) Világos szövegalkotás, kifejezőkészség az egyén magánéletének, társas és társadalmi életének minden területén a tájékoztató, ábrázoló, érvelő, kifejtő, összefoglaló, kapcsolatot teremtő és tartó szövegtípus műfajaiban (levél, érvelés, bizonyítás, leírás, jellemzés, kérvény stb.)

E) A személyiség és a személyesség kifejezésének képessége a szövegformálás kreatív eszközeinek birtokában. Pl. szövegek kiegészítése, átírása, különböző nézőpontokból, stílus- és hangnembváltással, élményszerű személyes történet elbeszélése.

3 Olvasás, írott szöveg megértése

Az iskolai képzés szintjének megfelelő szövegértés, olvasási készség, értő olvasás, amely magában foglalja a korosztálynak megfelelően jó tempójú hangos és csendes olvasást, a különböző tartalmú és rendeltetésű (magáncélú, hivatalos, publicisztikai, tudományos, szépirodalmi) szövegek megértését, a szövegekben megformált értékek felfogását, értékelését, kritikáját illetve befogadását, valamint a korosztálynak megfelelő szinten a művészi szövegek másodlagos, metaforikus jelentésének megértését.

a) Megfelelő tempójú hangos és néma olvasás. A) A szöveg minél teljesebb megértését biztosító hangos és néma olvasás.

- b) Ismert tartalmú szövegek biztonságos, értelmes felolvasása.
- a) A szó szerinti jelentésén túl a művek lehetséges jelentéseinek, üzenetének felfogása.
- b) A nyelvi eszközök és a jelentés-összefüggésének felismerése szépirodalmi és nem szépirodalmi olvasmányokban. Az aktív szókincs gazdagítása különböző szövegösszefüggésben.
- c) Képesség szövegek műfaji különbségének érzékelésére, például mese, dokumentum, lírai költemény, elbeszélés, hír, kommentár megkülönböztetése.
- d) A szövegelemzés néhány alapvető eljárásának alkalmazása, például a téma megállapítása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, időrend, ok-okozati kapcsolatok.
- g) Képesség szövegek műfaji különbségének érzékelésére, például mese és dokumentum; lírai költemény és elbeszélés; hír és kommentár megkülönböztetése.
- B) Irodalmi, ismeretterjesztő, publicisztikai szövegek hiteles felolvasása.
- C) A szó szerinti és a metaforikus jelentések felfogása, megkülönböztetése.
- D) Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére.
- E) A művekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése és értelmezése.
- F) A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások, megközelítési módok ismerete, használata.
Pl.: a szövegkörnyezet, a téma, a műfaj megállapítása, új és ismert közléselem elkülönítése, logikai összefüggések, jelentésrétegek feltárása.
- G) Képesség szövegek kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére
Pl.: műfaji, tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások, nem irodalmi és irodalmi szövegek, tények és vélemények összevetése.

4 A tanulási képesség fejlesztése

Az alapképesség megszerzéséhez szükséges információk megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák megismerése, használatának gyakorlása.

- a) Tapasztalatszerzés ismeretek, adatok információk gyűjtésében különböző
- A) Verbális és vizuális információk célszerű gyűjtése, rendszerezése,

- forrásokból. Pl.: könyv és könyvtárhasználat, vizuális és verbális információk feldolgozása.
- b) Vázlatkészítés tanári irányítással. Vázlatok önálló bővítése, szűkítése. Vázlatok felhasználása különböző szövegek megalkotásakor.
- c) Jegyzetkészítés tanári irányítással, fokozatosan önállósulva adott témához és feladathelyzetben.
- d) Tömörítés, összefoglalás megértése és készítése adott szempont alapján.
- e) Eligazodás gyermekeknek szóló ismeretterjesztő művekben, lexikonokban, enciklopédiákban, antológiákban.
- f) Szövegek vizuális környezetének átlátása, pl.: tipográfia, ábrák, illusztrációk, múzeumi jelrendszer stb.
- g) Gyűjtött adatok, ismeretek elrendezése, a kitűzött célnak megfelelő felhasználása.
- h) Elemi gyakorlottság információ felhasználásában, források megjelölésében.
- felhasználása, pl.: bizonyításban, érvek rendszerezésében, magyarázatban.
- B) Önálló vázlatkészítés adott feladathoz, témához, pl.: beszámolóhoz, ismertetéshez, érveléshez.
- C) Önálló jegyzetkészítés a szövegelemzés eljárásaira építve, pl.: kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás.
- D) Az összefoglalás eljárásainak alkalmazása, pl. lényegkiemelés, adatok rendszerezése, álláspontok elkülönítése, időrend követése stb.
- E) Biztonságos eligazodás, válogatás a tanulmányaihoz használt forrásokban, pl.: lexikonokban, enciklopédiákban, egynyelvű (értelmező) szótárakban, antológiákban, folyóiratokban, tanulmánykötetekben.
- F) Vizuális és verbális információk együttes kezelése, megértése pl.: illusztráció, ábra, tipográfia, szövegek vizuális elrendezése, irodalmi mű szerkezeti modellje, a könyvtárhasználat, könyvtárismeret továbbfejlesztése, múzeumi információk, CD-romok, internet.
- G) Írott és audiovizuális források széles választékának igényességre törekvő rendszerezése pl.: olvasónaplóban, beszámolóban, esszében.
- H) Az információ értékének, jelentőségének felismerése; az információ felhasználásának néhány normája pl.: a forrás megjelölése, a válogatás szükségessége, az idézés formai és etikai normái.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges ismeretek elsajátítása, így grammatikai, szövegtani, stilisztikai, általános nyelvészeti valamint a magyar nyelv történetére vonatkozó alapismeretek. E nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása jelentős hozzájárulást jelent a tanulók szocializációjában, önértékelésének megalapozottságában, önbecsülése fejlesztésében, eszköze az igényes önkifejezésnek.

- a) A magyar nyelv rendszerére vonatkozó alapvető ismeretek a felismerés, megnevezés
- A) A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani

- szintjén.
- b) A szöveg, a mondat, a szó megkülönböztetése, a szófajok felismerése.
- c) A magyar nyelvtani ismeretek hasznosítása az idegen nyelv tanulásában
- d) A tanult nyelvtani, helyesírási, stilisztikai, nyelvhelyességi alapismeretek alkalmazása a nyelvhasználatban.
- e) Az alapvető nyelvi rétegek különbségének felismerése különösen a szókincs területén. A beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi réteg, szókincs használatára törekvés.
- f) A nyelvi állandóságnak és változásnak megfigyelése a szókincsben.
- g) korábbi évszázadokban született szövegek megfigyelése.
- összefüggésekre vonatkozó ismeretek önálló alkalmazása.
- B) Gyakorlottság a szöveg, a mondat, a szóalak elemzésében és helyes használatában.
- C) Az anyanyelvi és idegen nyelvi ismeretek összevetésének képessége.
- D) Helyesírási és nyelvtani elemzési biztonság, a magyar nyelv helyesírási rendszerének és alapelveinek ismerete és önálló alkalmazása.
- E) Tájékozottság a mindennapi beszéd és az irodalom stílusjelenségei, a szöveg- és az általános nyelvészet körében.
- F) A nyelvi állandóság és változás jelenségeinek felismerése, tájékozottság a magyar nyelv történetének főbb szakaszairól. Ezen ismeretek alkalmazása a nyelvhasználatban, szövegértésben.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi és esztétikai érzékenység növelése

A képesség a logikus gondolkodásra, a dolgok racionális megítélésére, az igazságérzet fejlesztésére, a fogékonyság az empátiára, mások gondolatainak megértésére, problémáira, a saját kultúránk és mások kultúrájának tisztelte, a demokratikus értékek felismerése és védelme, érzékenység az esztétikum iránt, a művészi szépség felismerése és a műélvezet megtapasztalása, igény az esztétikai értékek befogadására, kölcsönhatásban az esztétika és az ember- és társadalomismeret műveltségi területek fejlesztési célkitűzéseivel

- a) A logikus gondolkodás lépéseinek megismerése és alkalmazása, pl.: szövegek részekre bontása, szövegek felépítése.
- b) Fogékonyság az együttérzésre, az erkölcsi érzelmek, igazságérzet tudatosítása, a jó és a rossz megkülönböztetése.
- c) A képzeletvilág folyamatos gazdagodása. A kreatív és reprodukív képzelet fejlődése.
- d) Képesség látott, hallott, olvasott, elképzelt élmények felidézésére.
- e) A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak használata.
- A) Képesség a logikus gondolkodásra; az összefüggések és a tagolódás; a párhuzam az ellentét, az ok-okozati viszonyok felismerése, helyes alkalmazása
- B) Fogékonyság a részvételre, az igazságra, a megértésre mint értékre, a tragikumra, az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogására, a szépségre, a szépség sokféleségére.
- C) Képesség élmények átélésére, ezek megőrzésére és kifejezésére, mások érzelmeire, azok kifejezésére empátiával figyelni és reagálni.
- D) Alkotott (fiktív) világok elképzelésének gyakorlása, újratemtése. Látott, olvasott, hallott művészi alkotások átélése, az élmények feldolgozása, kommunikálása,

- megvitatása, értékelése.
- E) Képesség az értékek felismerésére, a magunk és mások értékeinek tisztelete, készség ezek védelmére.
- F) Az önálló véleményalkotás és véleménynyilvánítás: érvelés, cáfolat, bizonyító példák megfogalmazási képessége, önismereten alapuló önbizalom a vélemény kifejtésében. A tapasztalaton, értékfelismerésen és mérlegelésen alapuló kritikai érzékfejlesztése.

6. Ismeretek az irodalomról

Az irodalom mint művészet befogadásának megalapozása és fejlesztése. Az olvasás mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Felkészítés az irodalmi kifejezési formák felismerésére, megértésére, befogadására. A költői nyelv sajátosságainak megtapasztalása, megértésének megalapozása és fejlesztése. Felkészítés az irodalmi műveltséghez tartozó ismeretek elsajátítására. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, emberi problémák felfedezésére. Megismerkedés a magyar és az európai, valamint a világirodalom kiemelkedő alkotásaival, alkotóival, korszakaival.

- | | |
|--|--|
| <p>a) Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés fenntartása, például a belefeledkezés, a játékosság, a kaland a képzelet, az önismeret, az emberismeret iránti igénnyel.</p> | <p>A) Annak megtapasztalása és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények forrása.</p> |
| <p>b) Epikai művek: népköltészeti alkotások, elbeszélő művek olvasása, feldolgozása segítséggel.</p> | <p>B) Epikai művek: elbeszélő művek önálló olvasása, feldolgozása a klasszikus és a kortárs magyar és világirodalom köréből. A megtapasztalt formák és stilisztikai, nyelvi sajátosságok alkalmazása a mindennapi történetmondásban, a kreatív írásban.</p> |
| <p>c) Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek feldolgozása.</p> | <p>C) A líra különböző műfajaiban és hangnemeiben a klasszikus és kortárs magyar és világirodalom köréből válogatott művek olvasása, feldolgozása.</p> |
| <p>d) Népi játékok, dramatizált formák, dialógusok, drámarészletek, drámai művek olvasása</p> | <p>D) Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek önálló olvasása, feldolgozása.</p> |
| <p>e) Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, emberi alaphelyzet felismerése, Pl.: felnőttek és gyerekek, ember és természet, család, próbatételek, vágyak, emberi kapcsolatok.</p> | <p>E) A magyar irodalom néhány jelentős témája. Az olvasott művekben megjelenített téma, élethelyzet, motívum révén kapcsolódási pontok felismerése különböző világlátású, szemléletű művek között. Kapcsolódási pontok a magyar és a világirodalom témái, gondolatai,</p> |

- f) A gyermeki olvasatokra alapozva az élményt elmélyítő, a megértést segítő szövegelemző műveletek alkalmazása. A költői nyelv és a mindennapi nyelv hasonló és eltérő vonásai. A költői nyelvbe kódolt többletjelentések való érzékenység kialakulása, fejlesztése.
- g) Tájékozódás egy-egy mű kontextusáról, pl.: egy téma változatairól, a motívumok eredetéről és más művekben illetve művészeti ágakban való megjelenéséről.
- h) A kifejezőmódok megtapasztalása személyes élmények révén: versmondás, történetmesélés, drámajáték, színházi előadás, kreatív szövegalkotás.
- i) A mű szövegére és a mű hatására irányuló figyelem fejlesztése, pl.: képzettársítások, érzelmi tapasztalatok, a képzelet mozgósítása.
- j) A közlésmód sajátosságainak megfigyelése és szerepe az adott műben, pl.: szerkezet, képiség, ritmus, ismétlés, ellentét, túlzás.
- k) Az esztétikum felfedezése a mindennapokban.
- l) A szóbeli költészet és írásbeliség, népköltészet és műköltészet különbségeinek ismerete.
- m) A mű írójának, egy-egy olvasott mű keletkezésének, néhány jellegzetes körülményének ismerete.
- n) Tájékozódás a magyar irodalom évszázadaiban, nevezetes emlékhelyek ismerete, a lakókörnyezet, régió irodalmi vonatkozásai.
- o) Elemi ismeretek az a művészet, az irodalom születéséről
- stíluskorszakai között.
- F) A művel, a műfajjal, a lehetséges olvasatok összetevőivel összhangban az élményt elmélyítő, a megértést elősegítő, érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai következtetéseket lehetővé tevő szövegelemző, műértelmező eljárások használata. A következtetések önálló megfogalmazása.
- G) Tájékozottság az olvasott művek kontextusában, például a téma hagyománya, változatai, más művészeti ágakban való megjelenése, különböző felfogások a mű jelentéséről.
- H) Irodalmi kifejezőmódok személyes megtapasztalása, színházi előadás, drámajáték, kifejező előadás, kreatív szövegalkotás.
- I) A mű értelmezése az irodalmi mű szövegéből kiindulva, a mű és az olvasó közötti érzelmi, gondolati kapcsolat által. Tudatos figyelem mű hatásának forrásaira.
- J) Fogalmak, fogalomkörök alkalmazása adott művet értelmező tevékenység közben, pl.: műfaji jellemzők, a közlésmód sajátosságai, a költői nyelv eszközei.
- K) Képesség szövegekben jelentések feltárására, megértésére, pl.: esztétikai elemek, erkölcsi, emberi problémák
- L) A szóbeli költészet, a népköltészeti hagyomány hatásainak ismerete.
- M) Néhány klasszikus magyar író, költő portréja. A világirodalom néhány alkotásának és alkotójának ismerete.
- N) Tájékozódás a magyar irodalmi hagyományban, alapvető műfajok, korstílusok körében. Tájékozódás a magyar és világirodalom néhány jelenségének összefüggéseiben.
- O) Az irodalom folytonosságának és változó jellegének megtapasztalása.



NEMZETI ALAPTANTERV

2003

OM
Oktatási
Minisztérium



NEMZETI ALAPTANTERV 2003

**A Magyar nyelv és irodalom fejezet társszerzője
A NAT Operatív Bizottság tagja
Oktatási Minisztérium 2004. 18-37.o.**

A NAT 2003 KÉSZÍTŐI

PROJEKTIGAZGATÓ

Vass Vilmos

NAT-BIZOTTSÁG

Báthory Zoltán

Frank Gábor

Horn György

Hunyady György

Katanics Sándor

Könczöl Tamás

Lehmann László

Nádor Rudolfné

Szira Judit

Vass Vilmos

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Ballér Endre

Kerber Zoltán

Knausz Imre

Perjés István

OLVASÓSZERKESZTŐ

Budai Ágnes

SZAKMAI MŰHELYEK

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

Kissné Spira Veronika
Palkó Gábor
Arató László
Cserhalmi Zsuzsa
Fenyő D. György
Kugler Nóra
Pála Károly

FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK

Makádi Mariann
Rozsáli Oszkár
Berkó Judit
Jáki Katalin
Jónás Ilona
Útőné Visi Judit
Vaskor Gabriella

ÉLŐ IDEGEN NYELV

Fazekas Márta
Kapitánffy Johanna
Nikolov Marianne
Nyíró Zsuzsa

MŰVÉSZETEK

Bodóczy István
Uray Péter
Gabnai Katalin
Hartai László
Rápli Györgyi
Szalay József

MATEMATIKA

Szendrei Júlia
Somfai Zsuzsa
Bánky Judit
C. Neményi Eszter
Lajos Józsefné
Pálmay Lóránt
Pálfalvy Józsefné

INFORMATIKA

Böczén Csaba
Könczöl Tamás
Zsakó László
Dán Krisztina
Horváth Attila
Kovács László
Nagy György
Szalay Sándor
Varga Zsuzsa

EMBER ÉS TÁRSADALOM

Knausz Imre
Rózsavölgyi Gábor
Benda Gyula
Bihari Péter
Foki Tamás
Miklósi László

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

Gaul Emil
Petrovics Nándor
Jeager Péter
Kerékgyártó László
Kiss Sándor
Kővári Istvánné
Pintér Györgyike

EMBER A TERMÉSZETBEN

Horányi Gábor
Nahalka István
Kovácsné Csányi Csilla
Rajkovits Zsuzsanna
Róka András
Veres Gábor
Zolnay Ildikó

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

Parti Zoltán
Dubecz József
Demeter Antal
Glatz János
Pignitzkyné Lugos Ilona
Reigl Mariann
Varga András



Báthory Zoltán, a NAT szakmai vezetője

Magyar nyelv és irodalom

Tartalomjegyzék

.....	8
1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése.....	23
2. Olvasás, írott szöveg megértése.....	27
3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás.....	30
4. A tanulási képesség fejlesztése.....	33
5. Ismeretek az anyanyelvről.....	34
6. Ismeretek az irodalomról.....	38
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése.....	42

Az anyanyelvi képzés befolyásolja a többi műveltségi terület tanítását, elsajátítását, az anyanyelvi kompetencia fejlesztése minden műveltségi terület feladata. A nyelv az emberi kommunikáció, a gondolkodás és a tanulás közege, előfeltétele és legfőbb eszköze. Az irodalom mint nyelvi művészet a kultúra egyik fő hordozója és megújítója, miközben pedagógiai szempontból a szövegértési és szövegalkotási képességek fejlesztésének egyik legátfogóbb és leghatékonyabb eszköze.

Az anyanyelv sokoldalú és árnyalt ismerete a társadalmi kommunikáció alapja. A nyelv kultúrát közvetít, lehetővé teszi az értékek megismerését, az értelmi képességek fejlődését, a társas kapcsolatok kialakulását. A gondolkodás- és személyiségfejlődés közege és a társadalomba való beilleszkedés elengedhetetlen feltétele. A társadalom kisebb-nagyobb közösségeiben való részvétel és együttműködés is az anyanyelv biztos tudását feltételezi. A nyelv az önkifejezésnek, az önálló vélemény kialakításának és kifejezésének alapja, kulcsszerepe van a felelősségérzet kialakulásában, a szocializációban. Az állampolgárok magas szintű anyanyelvi tudása a társadalom belső kohéziójának, a demokrácia működésének, a demokratikus jogok gyakorlásának sarkköve. Az anyanyelvi készségek birtoklásának meghatározó szerepe van a társadalom értékeinek közvetítésében, gyakorlásában és védelmében.

Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata az anyanyelvi kompetencia fejlesztése oly módon, hogy a tanulók életkoruknak megfelelő szinten birtokolják a szóbeli és írásbeli kommunikáció képességét. A nyelvi kompetencia döntő eleme a kommunikációs helyzetek adekvát értelmezése, a megértés képessége és a megértéssel összhangban álló aktív részvétel a kommunikációs folyamatokban. A folyamatosan fejlődő szövegértési és szövegalkotási képességek teszik lehetővé, hogy az egyén önállóan és másokkal együttműködve képes legyen a verbális, hangzó és képi kommunikáció eszközeinek és kódjainak, a különböző információhordozók üzeneteinek megértésére és feldolgozására. Képes legyen a legkülönbözőbb céllal, környezetben és módon létrejött szövegek megértésére és elemzésére, kritikai feldolgozására; a nyelvi megalkotottság sajátosságaiból, a másodlagos, átvitt, képi kifejezőmódból adódó jelentéseket ismerje fel, reflektálja és saját szövegek alkotásában maga is éljen ilyen eszközökkel. Képes legyen önállóan olyan szövegek megalkotására, amelyek figyelembe veszik a beszédhelyzetet és a hallgatóság igényeit, a különféle szövegműfajok normáit, a morális, esztétikai és kulturális elvárásokat. Ennek előfeltétele, hogy ismerje meg anyanyelvét mint rendszert, annak jelenét és múltját, mely saját történetiségük tapasztalatát kínálja a tanulóknak.

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés elválaszthatatlan egységet alkot. Az irodalmi művekkel folytatott aktív párbeszéd révén jön létre a kapcsolat múlt, jelen és jövő között. Ez biztosítja a kultúra folytonosságát és folyamatos megújulását, segíti az egyént kulturális önazonosságának kialakításában, meghatározó szerepe van az érzelmi élet, a kreativitás, az esztétikai és történeti érzék fejlesztésében, az emberi és társadalmi problémák megértésében, átélésében, a saját és mások kultúrájának megismerésében, az én és a másik közötti különbség, az idegenség megfogalmazásában és a másság erre épülő tiszteletében. Fejleszti az emlékezetet, az élmények feldolgozásának és megőrzésének képességét.

Az irodalmi nevelésnek a fenti célok túl feladata az olvasási kedv felkeltése, az irodalomnak mint művészetnek, mint az emberi kommunikáció sajátos formájának megszerettetése, közlésformáinak, kifejezési módjainak a megismertetése. Az irodalmi művek olvasása, az értelmezés művészetének gyakorlása képessé teszi a tanulókat az esztétikai, morális és kulturális értékek elsajátítására. Kritikai érzéket alakít ki, nagy szerepe van az érzelmi élet finomodásában, az empátia fejlődésében, segít megérteni az emberi, társadalmi problémákat, tudatosabbá teszi az egyén önmagához és környezetéhez való viszonyát. Lehetőséget teremt az ön- és emberismeret, a képzelet, a kreativitás és a kritikai gondolkodás fejlesztésére, miközben a tanulók megismerik a sokoldalú és sokjelentésű hagyomány fogalmát, a nyelvi és művészi konvenciót. A kronologikus, motivikus és tematikai folyamatok megismerése révén alakul ki a történeti érzék, a tradíció elfogadásának és alakításának párhuzamos igénye.

Mindezekben szoros szálak fűzik a Művészetek, és az Ember és társadalom, az Idegen nyelv és az Informatika műveltségi területek tartalmához és céljaihoz.

(Megjegyzés: a kisebbségi iskolákban a diákok a nemzetiségi anyanyelvet és irodalmat tanulják külön program szerint.)

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

A társas-társadalmi együttműködéshez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszédhelyzetnek megfelelő, kulturált nyelvi magatartás kialakítása. A nem nyelvi kommunikáció, valamint a másik ember megértését és az önkifejezést elősegítő kommunikáció formálása, továbbfejlesztése. A beszédkészségnek és szóbeli szövegek megértésének fejlesztésével nevelés az önismeretre, az önbecsülésre, az ezeken alapuló magabiztos fellépésre, és mások személyiségének tiszteletére, véleményének megbecsülésére.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
Gondolatok, információk érzelmek és vélemények egyszerű, érthető és hatékony közlése.	Egyszerű, érthető és hatékony közlés változatos kommunikációs helyzetekben.	Alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben.	A kommunikációs folyamat összetevőinek felismerése. Árnnyalt, rugalmas alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben.
Törekvés az érzékletességre. A különféle mondatok felismerése, helyes használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	Törekvés a pontosságra, az érzékletességre és a lényeg kiemelésére. A különféle mondatok változatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	A különféle mondatok változatos és tudatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	Pontosság, érzékletesség és a lényeg kiemelése a beszédben. Szándékos törekvés a változatosságra, a beszédpartnerek figyelmének megragadására és lekötésére. Változatosság. Alkalmazkodás a beszédpartnerek figyelmének, érdeklődésének változásaihoz.
Törekvés a kifejező és mások számára érthető beszédre. Figyelem a gondos hangképzésre, a szövegnek megfelelő beszédlegzésre és hangoztatásra.	Törekvés a kifejező és mások számára érthető, nyelvileg igényes és helyes beszédre. Törekvés a megfelelő artikulációra. Figyelem a beszédtempó, a hangmagasság, a hangerő és a hanglejtés alkalmazására.	A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtési mód eszközeinek alkalmazása (helyes hangképzés, a mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő alkalmazása). Az egyéni beszédsajátosságok megfigyelése.	Kifejező és mások számára érthető, nyelvileg igényes és helyes beszéd. Megfelelő gazdálkodás a hangerővel. Az egyéni beszédsajátosságok ismerete, törekvés az egyéni adottságok kihasználására és a beszéd lehetőségeinek tágítására. A szünet, a hangsúlyváltás, a beszédtempóváltás, a hangmagasságváltás és a hanglejtés modulációjának használatában rejlő kommunikációs lehetőségek

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
			<p>megfigyelése és alkalmazása.</p> <p>A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtémód eszközeinek biztonságos alkalmazása. A kiejtés egyéni sajátosságainak ismerete, törekvés ezek tudatos használatára és fejlesztésére.</p>
<p>A nem verbális kommunikáció néhány elemének megfigyelése (a testbeszéd stb.). A szóhasználat, a kiejtés, testbeszéd összehangolása a kifejezendő tartalommal és a hallgatóval.</p>	<p>A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus működésének megfigyelése. A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.</p>	<p>A testbeszéd, az arcjáték néhány jelének ismerete, törekvés ezek tudatos alkalmazására. A szemkontaktus jelentőségének megtapasztalása.</p>	<p>A testbeszéd, a térközszabályozás és az arcjáték néhány jelének ismerete, tudatos alkalmazása. Törekvés a szemkontaktus tartására a beszédpartnerrel. A szóhasználat, a szöveg hangzása és a gesztusok összehangolt alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben. A szöveg tartalmát megerősítő és megkérdőjelező gesztusok ismerete és törekvés ezek tudatos használatára. Ezek megértése (dekódolása) hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban, verbális, hangzó és képi szövegekben; a művészetben (pl. film, színház, fotó, képzőművészet).</p>
<p>Figyelem a kortárs és a felnőtt beszélgetőtársra. Az üzenet lényegének, érzelmi tartalmának megértése.</p>	<p>Az üzenet rövid szóbeli összefoglalása.</p>	<p>A beszédpartnerrel való együttműködés. Érvelés: érvek felkutatása, vélemény, állásfoglalás kialakítása. Törekvés empatikus viszony kialakítására a beszédpartnerrel.</p>	<p>Érvelés: érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása. Törekvés a rendszeres önreflexióra és önkorrekcióna. Az értő figyelem alkalmazása.</p>

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
Mindennapi élmények, mozgóképélmények és olvasmányok tartalmának összefüggő és érzékletes elmondása. Megfelelő szókincs használata.	Törekvés a hallgatósághoz, a beszédhelyzethez való alkalmazkodásra, törekvés a személyiséghez illő, jó fellépésre, az árnyalatok érzékeltetésére.	A látottak (átéltek) és a feltételezések (következtetések, hipotézisek stb.) tudatos, nyelvi megkülönböztetése. Különbféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése (pl. a szándék, a hatáskeltés eszközei a kommunikáció eredményessége szempontjából).	A látottak (átéltek) és a feltételezések (következtetések, hipotézisek stb.) megkülönböztetése élménybeszámolókból. Különbféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban, verbális, hangzó és képi szövegekben; a művészetben (pl. film, színház, fotó, képzőművészet).
Részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben és vitában. A saját vélemény megfogalmazása.	A saját vélemény megfogalmazása és megvédése a témának és beszédhelyzetnek megfelelően. Mások véleményének meghallgatása, megértése többszereplős helyzetekben.	Mások véleményének meghallgatása, megértése és tömör reprodukálása többszereplős helyzetekben.	Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. Az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója. A saját vélemény megvédése vagy korrekciója. A kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának képessége, a manipulációs szándék és a hibás következtetések, megalapozatlan ítéletek felismerése.
Ismert szövegek megjelenítése dramatikus játékkal. Memoriterek (költemények, prózai szövegek) szövegű ismerete. Különbféle dramatikus formák kipróbálása (pl. bábjáték, árnyjáték,	Különbféle dramatikus formák kipróbálása (pl. bábjáték, árnyjáték, némajáték, helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás stb.).	Memoriterek szövegű tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel. Különbféle dramatikus formák kipróbálása (pl. helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás,	Memoriterek szövegű tolmácsolása a szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazásával, tudatos szövegmondással.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
némajáték, versmondás, helyzetgyakorlat stb.).		diákszínpadi előadás stb.).	

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Az iskolai képzés szintjének megfelelő szövegértés, olvasási készség, értő olvasás, amely magában foglalja a korosztálynak megfelelő hangos és csendes olvasást, a különböző tartalmú és rendeltetésű (magáncélú, hivatalos, publicisztikai, tudományos, szépirodalmi) szövegek megértését, a szövegekben megformált értékek felfogását, értékelését, kritikáját, illetve befogadását, valamint a korosztálynak megfelelő szinten a művészi szövegek metaforikus jelentéseinek megértését.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
Az olvasás jelrendszerének elsajátítása a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével.			
A tanult betűk összeolvasása.			
Szavak, szó szerkezetek, mondatok hangos olvasása.			
A hangos és néma olvasás gyakorlása különböző rövidebb szövegeken a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével.	Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek értelmező hangos olvasása.	Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek biztonságos, értelmező felolvasása.	A szöveg minél teljesebb megértését biztosító hangos és néma olvasás folyamatos gyakorlása.
A különböző mondatfajták (pl. kijelentő, kérdő) hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban.			
Egyszerű szövegek szó szerinti jelentésének megértése.	A szó szerinti jelentésen túli lehetséges jelentések létezésének megtapasztalása, megértésük gyakorlása. A szövegben kifejtett információk visszakeresése, a ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetése. Ismerkedés a szövegértési technikák	Szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek lehetséges jelentéseinek csoportos, egyéni, irányított és önálló megértése, ennek gyakorlása. A szövegben ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetésének és megértésének	A szó szerinti és a metaforikus jelentések megkülönböztetése, a ki nem fejtett tartalmak felismerése a szöveg alapján, megértésük, értelmezésük (explicitás, implicitás). A szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
	alapjaival.	gyakorlása, ismerkedés a szövegértési technikákkal.	
	A nyelvi eszközök és a jelentés összefüggésének megtapasztalása szépirodalmi és nem szépirodalmi olvasmányokban tanári irányítással, csoportosan és egyéni munkával.	A nyelvi eszközök és a jelentés összefüggésének felismerése szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben tanári irányítással és önállóan.	
Az aktív szókincs gazdagítása az olvasott szövegekkel összefüggésben.	Az aktív és passzív szókincs gazdagítása különböző szövegösszefüggésekben.	Az aktív és passzív szókincs gazdagítása önálló munkával.	A szókincs folyamatos gazdagítása a nyelv minden rétegére kiterjedően. A különböző műveltségi területek szókincsének minél. pontosabb használata írásban és szóban.
	Rövidebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek önálló olvasása, a fontosabb gondolatok kiemelése, összefoglalása.	Irodalmi, ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek önálló olvasása és megértése, a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazása (pl. a téma megállapítása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, ok-okozati kapcsolatok, válaszkérdésekre, vázlatkészítés, összefoglalás).	Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére. A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása (pl. a kontextus, a téma, a műfaj megállapítása, új és ismert közléselem elkülönítése, logikai összefüggések felismerése, jelentésrétegek feltárása stb.).
Az értelmező hangos olvasás folyamatos gyakorlása.			
	Az irodalmi szövegben megjelenő egyszerűbb	Az irodalmi szövegekben	Különböző stílusok és stílusrétegek

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
	képek, alakzatok felismerése, értelmezésük gyakorlása (pl. hasonlat, metafora; ismétlés, fokozás).	megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése, értelmezésük gyakorlása.	felismerésének gyakorlása különböző rendeltetésű szövegekben, alkalmazásuk a szóbeli és írásbeli kommunikációban.
	Képesség szövegek műfaji különbségének érzékelésére (pl. mese és dokumentum, lírai költemény és elbeszélés stb.).	Különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti különbség megfigyelése. A tájékoztató és véleményközlő műfajok közötti különbség (pl. hír és kommentár stb.).	Képesség a szövegek kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (pl. tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások, nem irodalmi és irodalmi szövegek, tények és vélemények összevetése stb.), e képesség alkalmazása elemző szóbeli és írásbeli műfajokban.
A hangos és néma értő olvasás gyakorlása. Rövid szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek önálló megértése csendes olvasással.	Rövidebb és hosszabb művek (novellák, ifjúsági regény stb.) önálló elolvasása házi olvasmányként, a cselekmény utólagos felidézése, a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértése.	Rövidebb és hosszabb irodalmi és nem irodalmi szövegek önálló olvasása házi olvasmányként, a szöveg megadott szempontok szerinti feldolgozása.	A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások, megközelítési módok ismeretének elmélyítése (pl. a téma, a műfaj megállapítása, logikai összefüggések, jelentésrétegek feltárása stb.). A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése.
		Rövidebb, a mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (pl. régi, archaizáló) szövegek megtapasztalása, megértésük	A mai nyelvhasználatól eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése. Régebbi korokból

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
		gyakorlása segédeszközökkel (egynyelvű szótárak, jegyzetek stb.).	származó szövegek önálló megértése, a segédeszközök (pl. egynyelvű szótárak) gyakorlott használatával.
Egy-kétmondatos vélemény megfogalmazása az olvasott szövegekben megjelenő szereplők cselekedeteiről, helyzetekről, magatartásokról.	Néhány mondatos vélemény szóbeli és írásbeli megfogalmazása az olvasott szövegek szereplőinek cselekedeteiről, nézeteiről, a szövegekben megjelenő emberi helyzetekről.	Különböző vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok megfigyelése, vélemény megfogalmazása szóban és írásban.	A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban.
			Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat, nyelvi stílusrétegeket reprezentáló szövegek megismerése, sajátosságaik felismerése, értelmezése.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, az európai és magyar kultúrában hagyományos alapvető szövegtípusok elsajátítása. A kreatív írás, az önkifejezés, az egyéni stílus fejlesztése. Az életkornak megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, az anyanyelvi normákat követő helyesírás.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
Az írás jelrendszerének elsajátítása a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével.			
Az eszközszintű íráshasználat fokozatos begyakorlása.	Az írástechnika továbbfejlesztése: a tanulási igényeknek megfelelő és rendezett írásmód begyakorlása.	Olvasható, esztétikus írásmód a tanulási szintnek megfelelően.	Olvasható, esztétikus, hatékony egyéni írásmód.
Mondatalkotás, néhány mondat összekapcsolásával			

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
szövegalkotás.			
Különböző szövegminták megfigyelése műfaji és szövegszerkesztési szempontból. A szöveg tagolásának gyakorlása. Rövid szövegek alkotásának gyakorlása (pl. kisebb leírás, rövid elbeszélés, egy-kétsoros jellemzés stb.).	Rövidebb szövegek alkotása különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés). Személyes és olvasmányélmények megfogalmazása a rövidebb leírás, elbeszélés, jellemzés műfajában.	Szövegalkotási képesség különböző szövegtípusokban és műfajokban (a leírás, a különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés gyakorlása, ismertetés és vélemény készítése stb.).	Világos szövegalkotás, kifejezőkészség a hétköznapi és társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén és műfajában (pl. levél, önéletrajz, kérvény, pályázat, jellemzés, leírás stb.).
A tanult helyesírási, nyelvhasználati és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása a fogalmazásokban.	Nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása a fogalmazásokban, írásbeli szövegekben.	A nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek és a nyelvi elemek különböző stílusértékéről tapasztaltak tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, kreatív szövegalkotásban.	A nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási biztonság fejlesztése, gyakorlása az írásbeli szövegalkotásban. A helyesírás értelemtükröző szerepének megértése és tudatos alkalmazása.
	Az önkifejezés képessége, kreativitás különböző műfajokban (szövegek átírása, olvasott művekhez különböző befejezések készítése, a történet folytatása, rímes játékok stb.). Gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezése különböző nézőpontokból	Az önkifejezés képessége és a kreativitás különböző műfajokban (párbeszéd írás, dramatizálás, párbeszédes forma átírása epikus formába, érvelés stb.). Gondolatok, érzelmek, képzetek kifejezése különböző nézőpontból.	Önkifejező és kreatív szövegalkotás (pl. élményszerű személyes történet elbeszélése, verses-rímes szövegek alkotása, szövegek átírása különböző nézőpontokból stílus- és hangnembváltással, sajtóműfajok gyakorlása stb.). Törekvés a személyiséget kifejező egyéni stílusra. A személyiség és a személyesség kifejezésének képessége a szövegformálás kreatív eszközeinek birtokában.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
	rövidebb fogalmazások formájában.		
	Az anyaggyűjtés és -elrendezés alapjainak megismerése, anyaggyűjtés gyermekek számára készült lexikonokból, kézikönyvekből tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Rövidebb beszámolók anyagának összegyűjtése, rendezése és írásba foglalása tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Felkészülés fokozatosan a növekedő terjedelmű anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő írásművek (pl. beszámoló, ismertetés, esszé, egyszerűbb értekezés) írására. Hosszabb felkészülést igénylő esszé, pályázat, értekezés, műértelmezés megalkotásának gyakorlása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához szükséges információk megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák megismerése, használatuk gyakorlása.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása, megtapasztalása (kép és szöveg kapcsolata, könyvtárlátogatás, könyvkölcsönzés, gyermeklexikonok stb.).	Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megtapasztalása, gyakorlása (könyvkölcsönzés, a könyvtárhasználat alapjai).	Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek megismerése, gyakorlása (segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata, ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése egynyelvű szótárakban, a tanult anyag bővítése különböző információhordozókról)	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása. A könyvtárismeret bővítése, gyakorlása, múzeumi információk.
Tapasztalatszerzés ismeretek, adatok, információk gyűjtésében (könyv- és könyvtárhasználat, verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk feldolgozásának gyakorlása).	Önálló ismeretszerzés megtapasztalása, gyakorlása (pl. könyvek keresése megadott témához egyénileg, csoportosan stb.) Tapasztalatgyűjtés különböző információhordozók működéséről, használatáról.	Adatok, ismeretek gyűjtése különböző információhordozókról tanári segítséggel, csoportosan és önállóan. A gyűjtött, ismeretek elrendezése, a kitűzött célnak megfelelő felhasználása.	Különböző információhordozók célszerű használata az életkornak megfelelő önállósággal.
	Gyermekeknek szóló ismeretterjesztő művek, lexikonok, szótárak megismerése, használata.	Elemi gyakorlottság az információ felhasználásában, a források megjelölésében.	Az információfelhasználás néhány további normájának megismerése, alkalmazása (pl. a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése stb.).
Vázlatkészítés tanári irányítással. Vázlatok önálló bővítése, szűkítése	Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez,	Önálló vázlatkészítés rövidebb szövegek alapján.	Önálló vázlatkészítés adott feladathoz, témához, a vázlat alapján különböző

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
megadott szempontok szerint.	megfogalmazásához.		műfajú szövegek alkotása.
	Ismerkedés különböző információhordozókkal (vizuális, audiovizuális, elektronikus: internet, CD-ROM stb.).	Egyszerűbb szövegek vizuális környezetének átlátása, ábrák, illusztrációk értelmezése a szövegösszefüggésben.	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk együttes kezelése, megértése (illusztráció, ábra, tipográfia, grafikonok értelmezése a szövegösszefüggésben, szövegek vizuális elrendezése stb.).
	Az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megtapasztalása, megértése.	Az összefoglalás sajátosságainak ismerete, összefoglalás készítése megadott szempontok alapján tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása (pl. a lényeg kiemelése, időrend követése, adatok rendszerezése, álláspontok elkülönítése stb.).
		Jegyzetkészítés tanári irányítással. A tömörítés, a lényegkiemelés gyakorlása.	Önálló jegyzetkészítés gyakorlása tanári segítséggel és anélkül (pl. kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás stb.).
		Az információ kritikus befogadásának megalapozása (pl. azonos témáról különböző forrásból származó rövidebb információk összevetése tanári irányítással, csoportosan).	Felkészülés az információ értékének, jelentőségének felismerésére, értékelésére, kritikájára.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása, a szövegre, annak jelentésére és stílusára vonatkozó ismertek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében. A nyelvnek kommunikációs közegként, eszközként és társadalmi jelenségként való értelmezése, annak felismerése, hogy a nyelvrendszer, és a nyelvnek anyanyelvként való birtoklása tartja össze a nyelvközösséget, közvetíti a világra vonatkozó tudást, hagyományt. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, önbecsülésük fejlesztéséhez, és egyben biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét is.

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–12. évfolyam
Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése a gyakorlati tudás alapján (például hang, szó, mondat; rövid és hosszú hangok, magán- és mássalhangzók).	A nyelvi egységek közötti egyszerűbb összefüggések felismerése (pl. rendszerszerű összefüggések felfedezése a hangok között, a szavak között, a szavakat alkotó szóelemek között).	A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (pl. az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, ezek összefüggése a szavak mondatbeli viselkedésével; azonos jelentésviszonyokat kifejező, de eltérő szerkezetű mondatok megfigyelése; szerkezetek átalakítása). A nyelvi egységek szövegbeli (kommunikációbeli) szerepének a megfigyelése.	A nyelv több szempontú megközelítése (a nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás). A nyelvtani ismeretek önálló alkalmazása a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megközelítésében. A magyar nyelv típusához kötődő alapvető ismeretek.
Jelentések megadása a diák saját szavaival. Az aktív és a passzív szókincs folyamatos bővítése, szókincsgyakorlatok.	Gyakorlottság a szavak jelentésviszonyainak a feltérképezésében a korosztály szintjén (pl. az egy- és többjelentésű szavak felismerése, rokon értelmű szavak gyűjtése). Ismerkedés egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával.	A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok, a szónál kisebb és nagyobb nyelvi egységek jelentésének, valamint a nyelvi szerkezetből, formából fakadó jelentésnek a megismerése.	A szöveg nyelvi egységeinek és szerkezeteinek jelentéséből, illetve a kommunikáció nem nyelvi eszközeiből és egyéb tényezőiből fakadó jelentések, jelentésviszonyok feltérképezése; a tapasztalatok és a megszerzett ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban. Jelentéstani és pragmatikai alapfogalmak önálló használata szövegek, kommunikációs események kritikai megközelítésében.

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–12. évfolyam
<p>Alkalmazkodás a kommunikációs folyamatban a szövegalkotást befolyásoló tényezőkhöz egészelegesen (holisztikusan). Gyakorlottság a szövegalkotásban a korosztály által jól ismert nyelvhasználati színtereken. Különböző műfajú, hangnemű szövegekben az eltérő nyelvhasználat érzékelése, a jól felismerhető különbségek megfigyelése.</p>	<p>Különböző nyelvváltozatokat képviselő konkrét példák alapján a nyelv és a nyelvhasználat rétegzettségének a megtapasztalása, felismerése (különösen a szókincs területén).</p>	<p>Gyakorlottság és szándékosság a kommunikációt befolyásoló tényezőkhöz való alkalmazkodásban. Alapvető tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében.</p>	<p>A nyelvhasználatnak társadalmi jelenségként való (szociolingvisztikai) szemlélete, a kommunikációs események és a szövegalkotás önálló elemzése-értékelése az elsajátított (szövegtani, jelentéstani-pragmatikai, stilisztikai, retorikai) ismeretek kreatív alkalmazásával. Gyakorlottság az ismeretek alkalmazásában különböző típusú és műfajú szövegek alkotása során.</p>
<p>Az írás jelrendszerének a megismerése, a kiejtés és az írás megfelelésének, illetve különbözőségének a megfigyelése, néhány alapvető helyesírási szabály megismerése (pl. az egyszerű szavak elválasztásának szabályai), törekvés ezek megfelelő alkalmazására. Nyelvileg igényes minta követése a beszédben.</p>	<p>A diákok írásbeli és szóbeli szövegalkotásához kötődő alapvető nyelvhelyességi tudnivalók megbeszélése a beszéd és a helyesírás terén egyaránt. A helyesírás további alapvető szabályainak a megismerése és alkalmazása. Ismerkedés helyesírási kézikönyvekkel. Javítás tanári irányítással és önállóan.</p>	<p>A helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának a felismerése, az ismeretek bővítése. Gyakorlottság a helyesírási kézikönyvek használatában. Javítás tanári irányítással és önállóan.</p>	<p>Nyelvhelyességi problémák önálló megoldása (szóban és írásban egyaránt). Önálló kézikönyvhasználat mellett törekvés kifogástalan helyesírási tervezett szöveg megírására.</p>

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–12. évfolyam
	Egy-egy korábbi évszázadokban született szöveg megfigyelése, a mai és a korábbi nyelvállapot különbségének a felismerése a korosztálynak megfelelő szinten.	Példák (régebbi korok szövegei, szövegrészei) alapján a nyelvi állandóság és változás megfigyelése a mai állapottal való összevetés során, elsősorban a szókincsben és a tanult nyelvtani jelenségek szintjén.	Tájékozódás a nyelvközösség és a nyelvi rendszer történetének főbb szakaszaiban. A magyar nyelv eredetének, a nyelvcsaládba tartozás bizonyító eljárásainak a megismerése. A nyelvi állandóság és változás okainak kutatása adatok alapján (pl. forrásokkal, kézikönyvhasználat-tal), a történeti szemlélethez kapcsolódó általános nyelvészeti ismeretek tanulmányozása. A történetiség szempontjának alkalmazása a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megítélésben.
Az anyanyelv és az idegen nyelv különbségének a felismerése, ennek megfogalmazása a diák saját szavaival (pl. ezt magyarul úgy mondjuk, hogy...).	Annak felismerése, hogy a magyar nyelv ismerete miben segíti, miben nehezíti az idegen nyelv elsajátítását.	Az anyanyelvi és az idegen nyelvi ismeretek összevetésének a képessége, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése.	Az anyanyelvhez és az idegen nyelvhez kötődő sajátosságok összevetése az általános nyelvészeti ismeretek felhasználásával.

6. Ismeretek az irodalomról

Az irodalom mint művészet befogadásának megalapozása és fejlesztése. Az olvasás mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Felkészítés az irodalmi kifejezési formák felismerésére, megértésére, befogadására. A költői nyelv sajátosságainak megfigyelése, megértésének megalapozása és fejlesztése. Felkészítés az irodalmi műveltséghez tartozó ismeretek elsajátítására. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, emberi problémák felfedezésére. Megismerkedés a magyar és az európai, valamint a világirodalom kiemelkedő alkotásaival, alkotóival, korszakaival.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés felkeltése a belefeledkezés, a játékosság, a kaland, a képzelet, az önismeret, az emberismeret stb. iránti igénnyel.	Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés fenntartása a belefeledkezés, a játékosság, a kaland, a képzelet, az önismeret, az emberismeret stb. iránti igénnyel.	Annak megtapasztalása és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést.	Annak megtapasztalása és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a károsodásmentes tapasztalatszerzés forrása, amely az ön- és világértelmezés, az önmeghatározás mással kevéssé helyettesíthető lehetőségét kínálja.
Ismerkedés változatos ritmikai, zenei formálású lírai művekkel.	Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása a klasszikus és a kortárs magyar és világirodalom köréből.	Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek olvasása és feldolgozása a klasszikus és a kortárs magyar és világirodalom köréből. A zenei és ritmikai eszközök típusainak azonosítása, funkciójuk, hangulati hatásuk felismerése a tanult művekben.	A líra különböző műfajaiban és hangnemeiben a klasszikus és kortárs magyar és világirodalom köréből válogatott művek olvasása, feldolgozása. A lírai beszédmód változatainak, általános és korhoz, illetve szituációhoz kötött különös jegyeinek értelmezése; korszakjellemező beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése.
A költői nyelv néhány sajátosságának megfigyelése.	Néhány fontosabb költői kép és alakzat felismerése, szerepük, hangulati hatásuk megtapasztalása.	A főbb költői képek és alakzatok, szókincsbéli és mondattani jellegzetességek azonosítása a lírai szövegben. Az előbbieket jelentésteremtő szerepének megértése a tanult versekben.	Költői képek és alakzatok, szókincsbéli és mondattani jellegzetességek azonosítása, jelentésteremtő szerepük megértése és értelmezése a tanult versekben. A költői nyelvhasználat összetettségének

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
			felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése.
	Ismerkedés különböző lírai műfajokkal.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése. Törekvés a műnemek és műfajok közötti kapcsolatok és átmenetek megértésére. A műfaji konvenció és az attól való eltérés jelentéshordozó szerepének bemutatása néhány művön.
A versszak felismerése, egyszerű jellemzése (sorok száma, hosszúsága, szótagszáma)	A versszak és a nagyobb szerkezeti egységek viszonyának megértése.	A kompozíciós egység és a versszakok viszonyának felismerése. A kompozíció meghatározó elemeinek (pl. tematikus szerkezet, tér- és időszerkezet, logikai szerkezet, beszédhelyzet és változása) megismerése és azonosítása.	A lírai művek értékszerkezetének felismerése, azonosítása. Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben.
A lírai mű középpontjában álló gondolat, illetve érzelem azonosítása.	A lírai mű témájának és hangulatának, hangnemének felismerése.	A lírai mű beszédhelyzete, a megszólító-megszólított viszony néhány jellegzetes típusának megismerése és azonosítása. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán.	A költő, a vers beszélője és a költői én megkülönböztetése néhány, különböző korban született költeményben.
Rövidebb epikai	Elbeszélő művek	Elbeszélő művek	Különböző típusú,

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
művek, népköltészeti alkotások, elbeszélések olvasása.	közös és önálló olvasása, feldolgozása tanári segítséggel, csoportosan és egyénileg. A megtapasztalt formák alkalmazása a mindennapi történetmondásban, a kreatív írásban.	önálló olvasása, feldolgozása a klasszikus és a kortárs felnőtt és ifjúsági irodalom köréből. Kreatív történet-elbeszélési és történetátírási gyakorlatok.	terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, magyar és világirodalmi – epikai művek elemzése és értelmezése. A megtapasztalt formák és stilisztikai, nyelvi sajátosságok alkalmazása a mindennapi történetmondásban és a kreatív írásban.
Történetek főszereplőinek azonosítása.	A szereplők külső és belső jellemzőinek azonosítása.	A jellemzés főbb eszközeinek azonosítása.	A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az irónia. Az elbeszélői szólam és a szereplői szólam viszonyának vizsgálata. A stílusirányzat, a műfaj és az egyéni írói törekvés megmutatkozása a szereplők megalkotottságának módjában.
A történet idejének és helyszínének azonosítására való törekvés.	Az idő és a tér egyértelműen megjelölt mozzanatainak azonosítása.	A közvetett idő- és térmegjelölések azonosítása, belőlük következtetések levonása. Törekvés az idő- és térmegjelölések értelmezésére. Az elbeszélés és a történet időrendje közötti eltérés érzékelése.	Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben.
Annak megállapítása, hogy ki beszél el a történetet.	Annak megállapítása, hogy ki beszél el és kinek a szemével látjuk a történetet.	Az elbeszélői nézőpont és beszédhelyzet érzékelése.	A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése és ezek összefüggése a műben megjelenő értékekkel.
A cselekmény kezdő- és végpontjának	A tetőpontok, fordulópontok és	Előreutalások és késleltetések	Az előreutalások, késleltetések és az

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
megállapítása.	kitérők érzékelése.	érezékelése az elbeszélésben.	elbeszélő művek motivikus-metaforikus szintjének értelmezésére való törekvés.
	Tapasztalatszerzés a tisztán elbeszélő és dramatikus műrészek közötti különbségekről.	Az epikai és a drámai történetmegjelenítés közötti hasonlóságok és eltérések azonosítása.	Az epikus és a drámai történetmondás, idő-, tér- és cselekményszervezés, illetve jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése. A drámai közlésmód jellemző szövegtípusainak felismerése.
Népi játékok, dramatizált formák (pl. meserészletek) olvasása, ill. előadása.	Elbeszélések és elbeszélő költemények részleteinek, illetve köznapi helyzeteknek dramatizált megjelenítése.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása. Szituációk és instrukciók értelmezése és megjelenítése.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek önálló olvasása, feldolgozása. Komikus helyzetek és jellemek értelmezése. Drámai szituációk feszültségforrásainak azonosítása. Képesség különböző típusú drámai művek elemzésére, értelmezésére.
A szóbeli költészet és az írásbeliség, a népköltészet és a műköltészet különbségeinek megtapasztalása néhány példa alapján.	Az új szóbeliség, az elektronikus kommunikáció és tömegkommunikáció néhány új formájának megfigyelése.	A reklám és a popzene új szóbeli költészete. Annak érzékelése, hogy az irodalom szóbelisége nem pusztán archaikus jelenség.	Tájékozódás az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatásának új jelenségeiről. A szóbeli költészet, a népköltészeti hagyomány hatásainak ismerete. Regiszterkeverés, adaptációk.
Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, emberi alaphelyzet felismerése.	További alapvető témák megismerése, újabb olvasmányok a már megismert témakörökből.	A magyar és a világirodalom néhány jelentős témája és formai hagyománya. Ismerkedés egy-két korstílussal, a korstílus és egy-egy mű közötti	Az olvasott, különböző korú és világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
		összefüggéssel.	felismerése. Képesség az olvasott művek többféle értelmezési kontextusban való elhelyezésére (pl. tematikus-motivikus, műfaji, életműbeli, konvenciótörténeti, stílusirányzati, eszmetörténeti elhelyezés). Történeti és aktuális olvasatok.
A mű számunkra közvetlenül adott (szó szerinti) jelentésének megfogalmazása. A történet, az alapézés, alaphangulat megfogalmazása.	Törekvés a közvetlenül adott jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok, más irodalmi és nem irodalmi, verbális, hangzó és képi szövegek bevonásának segítségével.	Törekvés a közvetlenül adott jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek bevonásának segítségével.	Törekvés a közvetlenül adott jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek, megismert irodalmi konvenciók és elemzési technikák bevonásának segítségével. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről, a vélemény érvelő kifejtésének és védelmének képessége különféle kulturális, etikai, esztétikai normák és kultúrtörténeti ismeretek alapján. A műalkotások aktív befogadása, igény és fogékonyság a műélvezetre, a műalkotás fiktív létmódjának megértése. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre. A humor személyiség- és közösségépítő szerepének megértése.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9-12. osztály
A szép és a csúnya fogalmainak használata mindennapi – különféle médiumok révén	Rövid, néhány mondatos vélemény megfogalmazása az élmények és olvasmányok	A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak elsajátítása, az eltérő ízlésítéletek különbségének	Az ízlés kontextuális függőségének megértése (kulturális, történeti, közösségi, családi, egyéni beágyazottság). A különféle kulturális regiszterek keveredésének

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9 -12. osztály
szerzett – élmények kapcsán folytatott beszélgetésekben.	hatásáról.	megértése és elfogadása.	megtapasztalása korunk kultúrájában, igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére.
A szomorú és a vidám megkülönböztetése különféle verbális, hangzó és képi szövegekről folytatott beszélgetésekben.	A humor kiemelt szerepének érzékelése a mindennapokban (pl. vicc) és műalkotásokban néhány, a korosztály érdeklődésének megfelelő szöveg kapcsán.	A helyzet- és jellemkomikum a művészetben, a szerzői modalitás különféle formáinak azonosítása, jelentésteremtő szerepük felismerése (pl. íronia, gúny).	Az összetett modalitású szövegek elemzésének képessége, a humor kulturális és időbeli változékonyságának megtapasztalása. A humor kommunikációs funkcióinak megismerése és alkalmazása saját szövegek alkotásában.
Az esztétikai nézőpont megalapozása: a szép megtapasztalása a természeti környezetben, a mindennapi élet tárgyaiban és különféle művészeti ágakhoz tartozó, az életkornak megfelelő néhány műalkotásban.	Részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben és vitában a mindennapok, művek és olvasmányok kiváltotta élményekről. A saját álláspont kialakítása a beszédhelyzetnek megfelelően. Mások véleményének meghallgatása, megértése.	Egymástól lényegesen különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek összehasonlítása, a művészi és nem művészi szépség változékonyságának megtapasztalása.	A műalkotás mint normakövető és normákat megújító jelenség; új és régi párbeszédének átélése a művészetben. A mű befogadásának közösségi és egyéni aspektusa; az elsajátítás és a kreativitás kettősségének megértése a művek befogadásában.
A műélvezet minél gyakoribb megtapasztalása a belefeledkezés, a játék, a kaland, a képzelet, a ritmus és a zene révén.		Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb megtapasztalása, a hatás reflektálása csoportos beszélgetésben és önállóan.	Különféle műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat. Sokoldalú, kifinomult kulturális fogyasztási szokások kialakítása és folyamatos bővítése.
A jó és a rossz fogalmainak használata mindennapi – különféle médiumok révén szerzett –	A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság: az ítélkezés mint cselekedet felismerése mindennapi	Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben.	Az igazság, a morál az egyén életében és a társadalomban. A jog és a morál összefüggéseinek reflektálása. A tudatos, jogkövető és reflektáltan morális cselekvés elsajátítása, igény és képesség a

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9 -12. osztály
élmények kapcsán folytatott beszélgetésekben.	szövegekben és különféle műalkotásokban.		morális kérdésekben való tájékozódásra.
Mindennapi konfliktusok átélése dramatikus játékkal, különféle dramatikus formák kipróbálása révén (pl. bábjáték, helyzetgyakorlat, stb.)	A nem saját álláspont megjelenítésének, átélésének képessége, az empátia fontosságának átélése a közösség életében.	Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és reflexiója különféle műalkotások és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok háttérének megértésére. Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakításának képessége.
	Más korokban született mindennapi szövegek, tárgyak és műalkotások idegenségének megtapasztalása.	Az életkorfüggő szemlélet megfigyelése irodalmi és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	A történeti másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása. A történeti érzék tudatos és önálló fejlesztése.
	A különböző kultúrák eltérő életmódjának, szemléletének megtapasztalása néhány példa alapján.	A kulturális különbség mint világlátás és mint életforma, a kulturális identitás mint az egyéniség feltétele és mint konfliktusforrás megfigyelése különféle szövegekben.	A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése és tudatosítása. Igény a más kultúra megismerésére, a kultúrák közötti átjárás korlátainak megtapasztalása. A kulturális értékképződés folyamatának reflektálása, igény az abban való részvétellel.
A jó és a rossz fogalmainak használata mindennapi – különféle médiumok révén szerzett – élmények kapcsán folytatott beszélgetésekben.	A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság: az ítélkezés mint cselekedet felismerése mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban.	Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben.	Az igazság, a morál az egyén életében és a társadalomban. A jog és a morál összefüggéseinek reflektálása. A tudatos, jogkövető és reflektáltan morális cselekvés elsajátítása, igény és képesség a morális kérdésekben való tájékozódásra.
Mindennapi konfliktusok átélése dramatikus játékkal, különféle dramatikus formák kipróbálása révén	A nem saját álláspont megjelenítésének, átélésének képessége, az empátia	Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és reflexiója különféle műalkotások és	Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok háttérének megértésére. Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakításának képessége.

1-4. osztály	5-6. osztály	7-8. osztály	9 -12. osztály
(pl. bábjáték, helyzetgyakorlat, stb.)	fontosságának átélése a közösség életében.	mindennapi szövegműfajok kapcsán.	
	Más korokban született mindennapi szövegek, tárgyak és műalkotások idegenségének megtapasztalása.	Az életkorfüggő szemlélet megfigyelése irodalmi és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	A történeti másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása. A történeti érzék tudatos és önálló fejlesztése.
	A különböző kultúrák eltérő életmódjának, szemléletének megtapasztalása néhány példa alapján.	A kulturális különbség mint világlátás és mint életforma, a kulturális identitás mint az egyéniség feltétele és mint konfliktusforrás megfigyelése különféle szövegekben.	A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése és tudatosítása. Igény a más kultúra megismerésére, a kultúrák közötti átjárás korlátainak megtapasztalása. A kulturális értékképződés folyamatának reflektálása, igény az abban való részvételre.

